

การประชุมเบนจามิตรวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ ครั้งที่ 9

ปัญหาการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าประเภทผักและผลไม้สดเพื่อการคุ้มครอง

ผู้บริโภคในประเทศไทย

Consumer protection Problem on Traceability of Fresh fruits and vegetables

นางสาวนภวรรณ ลับบัวงาม

คณะรัฐศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ napawan.la@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

ผักและผลไม้สดถือเป็นหนึ่งในอาหารหลัก 5 หมู่ที่มนุษย์มีความจำเป็นต้องบริโภคในปริมาณที่เหมาะสมทุกวัน แต่จากข้อเท็จจริงในปัจจุบันมีการตรวจพบผักและผลไม้ที่มีสารพิษที่เป็นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างเกินมาตรฐานจนเป็นอันตรายต่อการบริโภค สืบเนื่องจากประเทศไทยยังคงมีเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกผักและผลไม้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) อยู่เป็นจำนวนมาก กรณีดังกล่าวนี้ ผักและผลไม้ที่ปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่วางจำหน่ายในท้องตลาดจึงเป็นอันตรายต่อการบริโภค และอยู่นอกเหนือการตรวจสอบถึงที่มาที่ไปว่ารับซื้อมาจากแหล่งใด หรือจำหน่ายไปยังผู้ใด เพราะเกษตรกรที่เพาะปลูกผักและผลไม้โดยไม่ใช้ระบบ GAP อยู่นอกเหนือการควบคุม จึงเป็นเหตุให้ผู้บริโภคมีความเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายจากสารพิษตกค้าง และไม่สามารถตรวจสอบถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ต้องรับผิดชอบที่ตนต้องเจ็บป่วยจากการบริโภคผักและผลไม้ที่ไม่ปลอดภัยนั้นได้ โดยที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดถึงระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability System) รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทเพื่อทำการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ตามที่บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ (3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ด้วยการบัญญัติกฎหมายกำหนดระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability System) โดยกำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่การจำหน่ายผักและผลไม้สดเพื่อสร้างความเชื่อมั่นถึงความปลอดภัยและเป็นข้อมูลให้ผู้บริโภคที่จะสามารถตรวจสอบถึงแหล่งที่มาย้อนกลับไปถึงแหล่งเพาะปลูกเพื่อสืบหาถึงผู้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายอันเกิดจากสารเคมีแก่ตนได้

คำสำคัญ : การตรวจสอบย้อนกลับ, การคุ้มครองผู้บริโภค

Abstract

Fruits and vegetables are classified into five food groups where people should consume the recommended daily intake of fruits and vegetables, but in fact, contamination detection indicates pesticide residues in fruits and vegetables higher than maximum residue level (MRL) which have a deleterious effect on consumers' health. There are still many Thai farmers in fruits and vegetables growing activities who do not follow Good Agricultural Practice (GAP), and as such consequence fruits and vegetables with pesticide contamination sold in the markets are potentially harmful to consumers. Moreover, those products in the markets are bought from unknown sources and the business operators are unable to identify other businesses to which their products have been supplied due to the farmers' non-compliance with GPA. Consumers, accordingly, have risks associated with pesticide residues in fruits and vegetables, and it is unable to identify people involving in this thread to bear all responsibilities for consumers with serious illness arising from consumption of the contaminated food. Due to the fact that Thailand does not have traceability system, Government plays a key role in implementation of consumer protection policies prescribing in Section 4 of Consumer Protection Act. B.E. 2522 (1979) stating that consumers have the right to receive correct and sufficient information and description as to the quality of goods or services; (3) and the right to expect safety in the use of goods or services by applying the principles of traceability system in order to contribute to the protection of consumers. In this respect, this Act defines all related authorities as well as supply chain for fruits and vegetables to ensure compliance with applicable laws to increase consumer confidence and allow information to be made available to consumers on demand so as to identify the sources of food inputs and trace back to the sources of food damage caused by pesticide residues.

KEYWORDS : Traceability, Consumer Protection

บทนำ

จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตร ประเทศไทยมีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับภาครัฐในปีพ.ศ. 2559 ทั่วประเทศเป็นจำนวนทั้งสิ้น 7,942,582 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่เพาะปลูกผักและผลไม้จำนวน 1,923,000 ครัวเรือน คิดเป็นกว่าร้อยละ 30 เกษตรกรครัวเรือนทั้งหมดทั่วประเทศ ในจำนวนนี้มีจำนวนเกษตรกรที่เข้าสู่ระบบการจัดการคุณภาพการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agricultural Practice : GAP) ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2560 เพียง 34,090 ราย ซึ่งเกษตรกรที่เข้าสู่ระบบ GAP ดังกล่าวมีระบบการจัดการเพื่อป้องกันสิ่งปนเปื้อนอันได้แก่สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชไม่ให้เกิดค้างในระดับที่เป็นอันตรายต่อการบริโภค มีบันทึกข้อมูลการผลิต ที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบถึงแหล่งเพาะปลูก มีการบันทึกช่วงเวลาที่เกี่ยวข้อง สถานที่คัดแยกบรรจุ สถานที่ที่ได้จัดส่งไปจำหน่าย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในการที่จะสามารถตรวจสอบถึงแหล่งที่มาย้อนกลับไปยังแหล่งผลิต หากมีการปนเปื้อนจนเกิดความเสียหายอย่างใด ๆ จากการบริโภคอาหารที่ผู้บริโภคได้ซื้อมารับประทานนั้นได้ และในอีกด้านหนึ่งยังสามารถเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งผลิตที่ตนไว้วางใจในคุณภาพและความปลอดภัยได้มากน้อยเพียงใด ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเป็นอย่างยิ่ง แต่สำหรับเกษตรกรที่เหลืออีกกว่า 1,800,000 ครัวเรือนเศษที่ไม่ได้

เข้าสู่ระบบ GAP เป็นเกษตรกรที่ได้เพาะปลูกผักผลไม้ที่อยู่นอกระบบ ไม่มีการควบคุมการใช้ยาฆ่าแมลงอย่างเหมาะสมเป็นเหตุให้เกิดสารพิษตกค้างในผักและผลไม้จนเป็นอันตรายต่อการบริโภค จากการสำรวจของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thaipan) ในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2560 เก็บตัวอย่างจากทั่วประเทศรวม 150 ตัวอย่าง จากผักที่นิยมบริโภค เช่น ถั้วฝักยาว คื่นช่าย พริกแดง กะเพรา กะหล่ำปลี ผักพื้นบ้าน 5 ชนิด ได้แก่ ใบบัวบก ชะอม ตำลึง และสายบัว ผลไม้อีก 6 ชนิด ได้แก่ ฝรั่ง แก้วมังกร มะพร้าว ถั่วลิสง มะละกอ สับปะรด พบการปนเปื้อนสารพิษในผักและผลไม้เกินค่ามาตรฐานอยู่ถึง 46 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ยังไม่รวมการปนเปื้อนจุลินทรีย์ก่อโรคต่าง ๆ ที่อาจเป็นอันตรายต่อการบริโภค หากสินค้าเหล่านี้กระจายไปยังท้องตลาดโดย ไม่มีการควบคุมและไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ว่ามาจากแหล่งผลิตใด ย่อมเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้า ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 4 (3)

สำหรับกระบวนการนำเข้าสู่ตลาดสำหรับผักและผลไม้ที่ไม่อยู่ในระบบ GAP ที่ไม่มีการบันทึกข้อมูลการเพาะปลูกการเก็บเกี่ยว นั้น เมื่อเกษตรกรได้ทำการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวแล้ว เกษตรกรก็จะนำผักและผลไม้เหล่านั้นไปขายยังตลาดรับส่งกลางในจังหวัดหรือภูมิภาคของตน และพ่อค้าคนกลางก็จะกระจายสินค้าไปยังตลาดค้าปลีกในแหล่งต่าง ๆ โดยไม่มีการบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว บันทึกข้อมูลผู้ค้าแต่ละราย และหากมีการปนเปื้อนสิ่งที่เป็นอันตราย ไม่ว่าจะเป็นจุลินทรีย์ก่อโรค ยาฆ่าแมลงตกค้าง พอร์มาลินนอน ความสดไม่ว่าจะในระหว่างเพาะปลูก เก็บเกี่ยว บรรจุ หรือการขนส่ง และหากเกิดได้รับความเจ็บป่วยจากผักและผลไม้ที่ไม่ปลอดภัยนั้น ผู้บริโภคย่อมไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงตัวบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต พ่อค้าคนกลาง ผู้นำเข้า ผู้ขาย ให้รับผิดชอบในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ แต่เมื่อขาดเสียซึ่งระบบการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มา ย่อมทำให้สิทธิของผู้บริโภคที่ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ตามกฎหมายนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ตามกฎหมาย และเนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ถึงแหล่งที่มาของการผลิตและจำหน่ายอาหารโดยเฉพาะผักและผลไม้ในทุกขั้นตอนย่อมเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับข่าวสารว่ามีที่มาจากแหล่งผลิตใด มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงการบัญญัติกฎหมายด้านระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ถึงแหล่งที่มาของการผลิตและจำหน่ายอาหารโดยเฉพาะผักและผลไม้ เพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค

2. เพื่อศึกษาถึงหลักการทางกฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ของต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาถึงหลักการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ของประเทศไทย
4. เพื่อหาแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดถึงระบบการตรวจสอบ การตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่ใช้กับผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นผักและผลไม้สด ถือได้ว่าเป็นระบบที่สำคัญหากเกิดปัญหาหรืออันตรายที่เกิดขึ้นแก่สุขภาพของผู้บริโภคอันเนื่องจากการรับประทานผักหรือผลไม้ที่มีสารพิษตกค้าง หรือมีจุลินทรีย์ก่อโรค หรือมีสารเคมีที่รักษาความสดหรือถนอมอาหารที่เป็นอันตรายต่อการบริโภคปนเปื้อนอยู่ด้วยนั้น ผู้บริโภคย่อมสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปได้ตั้งแต่ผู้ปรุงอาหารสำเร็จรูป ตลาดค้าปลีก ตลาดค้าส่ง พ่อค้าคนกลางที่รับผักหรือผลไม้มาขาย ตลาดไปถึงฟาร์มเพาะปลูกผักหรือผลไม้ นั้นได้ว่าการปนเปื้อนมาจากแหล่งใดซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสืบหาผู้ต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดแก่ตน การกำหนดให้มีการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อใช้บังคับแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้จำเป็นต้องอาศัยอำนาจรัฐที่จะต้องออกกฎหมายกำหนดหน้าที่บางประการแก่ผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่ของการผลิตผักและผลไม้จนไปถึงมือผู้บริโภค เพื่อทำการจดบันทึกข้อมูลสินค้าให้สามารถตรวจสอบถึงที่มาและที่ไปของสินค้าอย่างน้อยหนึ่งลำดับในทุกขั้นตอนของการจำหน่าย ทั้งนี้ เพื่อให้สิทธิผู้บริโภคที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่

ผลของการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability System) หมายถึงระบบที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในการซื้อสินค้าเพื่อการบริโภคว่า สินค้าที่ซื้อไม่มีสิ่งอันตรายปนเปื้อน และมีความปลอดภัย และทำให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบเส้นทางของอาหารชนิดนั้น ๆ ได้ ทั้งยังช่วยลดการสูญเสียในการเรียกคืนสินค้าของผู้ผลิตได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว และการตรวจสอบย้อนกลับนี้ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ การติดตาม (Following) เพื่อตรวจสอบว่าสินค้านั้นได้ไปอยู่ที่ใดบ้าง และการสืบย้อนกลับ (Tracing) คือการสืบหาว่าสินค้านั้นเกิดปัญหาจากการผลิตขึ้นเมื่อใด จุดใด ซึ่งหากพิจารณาจากแผนภาพหากผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการบริโภคผักหรือผลไม้ที่มีสารพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้าง และหากมีระบบตรวจสอบย้อนกลับแล้วผู้บริโภคย่อมสามารถที่จะตรวจสอบย้อนไปถึงแหล่งเพาะปลูก

เพื่อเรียกร้องให้เกษตรกรผู้เพาะปลูกผักและผลไม้โดยไม่ใส่ใจต่ออันตรายที่เกิดแก่ผู้บริโภคให้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดแก่ตนได้

แผนภาพ แสดงห่วงโซ่การจำหน่ายผักและผลไม้จนถึงผู้บริโภค

ซึ่งระบบการตรวจสอบย้อนกลับนั้นเป็นหนึ่งในวิธีการสร้างความปลอดภัยทางอาหาร อันเป็นวิธีการในการคุ้มครองผู้บริโภคช่องทางหนึ่ง ซึ่งแนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นแต่เดิม รัฐจะไม่เข้าไปทำการแทรกแซงการทำสัญญาซื้อขายระหว่างผู้ซื้อผู้ขายด้วยกัน โดยปล่อยให้เป็นเรื่องของผู้ซื้อที่ต้องระมัดระวังผลประโยชน์ของตนเอง (Caveat Emptor) ต่อมาเมื่อผู้บริโภคในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าและถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ รัฐจึงได้เปลี่ยนบทบาทจากเดิมเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้แทรกแซงเพื่อรักษาสิทธิและคุ้มครองผู้บริโภค และรัฐได้ใช้หลักการจัดการ 3 ฝ่าย ได้แก่การออกกฎหมายและให้ข้อมูลโดยภาครัฐ การปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ และการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

สำหรับกฎหมายต่างประเทศได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสหภาพยุโรปที่ผู้เขียนได้นำมาศึกษาเทียบเคียงกับกฎหมายของประเทศไทย พบว่าระบบการตรวจสอบย้อนกลับของประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงความปลอดภัยทางอาหารให้ทันสมัย (Food Safety Modernization Act : FSMA) เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อปรับปรุงมาตรการความปลอดภัยทางอาหารทั้งระบบในลักษณะของการควบคุมเชิงป้องกัน (Preventive Control) ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2554 โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่การควบคุมการตรวจสอบย้อนกลับ มาตรการการตรวจสอบย้อนกลับของประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับดังกล่าวโดยกำหนดให้อำนาจแก่ สำนักงานอาหารและยาสหรัฐอเมริกา (FDA) พัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับทางด้านความปลอดภัยทางด้านสินค้าเกษตรที่เป็นผักและผลไม้สดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 204 สำหรับประเทศญี่ปุ่นสืบเนื่องจากปัญหาโรควัวบ้าระบาดในประเทศญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในช่วงราวปี ค.ศ. 1945 การตื่นตัวทางด้านความปลอดภัยทางอาหารมีมากขึ้น

รัฐบาลจึงได้บัญญัติกฎหมายเพื่อสร้างความปลอดภัยอาหารทั้งระบบ ซึ่งการกำหนดให้มีระบบตรวจสอบย้อนกลับทางอาหารเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความปลอดภัยทางอาหาร ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยทางด้านอาหาร (Food Sanitation Act) มาตรา 3 ที่ได้กำหนดให้ผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต ผู้เก็บรวบรวม ผู้นำเข้า ผู้แปรรูป ผู้เก็บรักษา ผู้ขนส่งจะต้องบันทึกข้อมูลที่จำเป็นและเก็บรักษาข้อมูลนั้นไว้เพื่อประโยชน์ทางด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยทางอาหาร ส่วนกรณีของสหภาพยุโรปนั้นระบบการตรวจสอบย้อนกลับปรากฏอยู่ในกฎหมายที่เรียกว่า Regulation (EC) 178/2002 อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเนื่องจากปัญหาโรคคว่ำบ้าที่ระบาดในสหภาพยุโรปเมื่อราวปี ค.ศ. 1980 เช่นเดียวกันกับกรณีของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายของสหภาพยุโรปดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในเดือน มกราคม ค.ศ. 2002 ปรากฏอยู่ในมาตรา 18 ที่ได้บัญญัติให้จะต้องมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับในอาหารในทุกขั้นตอนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภค โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการทางอาหารไม่ว่าในขั้นตอนใดจะต้องแสดงได้ว่าตนได้ซื้อสินค้ามาจากแหล่งใด และได้จำหน่ายสินค้านั้นไปยังผู้ใด และจะต้องมีการเก็บบันทึกข้อมูลนั้นไว้ยังสถานประกอบการของตนเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบด้วย จากกฎหมายของทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า เป็นกฎหมายที่อยู่ในระดับพระราชบัญญัติทั้งสิ้น

สำหรับกฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับของประเทศไทยโดยเฉพาะการตรวจสอบย้อนกลับในสินค้าเกษตรประเภทผักและผลไม้สด จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้ประกอบการใดตลอดห่วงโซ่การจำหน่ายผักและผลไม้จะต้องมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อให้สามารถทำการตรวจสอบถึงแหล่งที่มาว่าได้รับผักและผลไม้มาจากแหล่งใด และได้จำหน่ายไปยังผู้ใด ยกเว้นแต่เพียงการที่เกษตรกรได้เพาะปลูกผักและผลไม้ตามหลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 โดยมีหลักปฏิบัติที่เกี่ยวกับการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าปรากฏอยู่ในหัวข้อที่ 8 เรื่องการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ ซึ่งเกษตรกรจะต้องมีการบันทึกข้อมูลและติดเครื่องหมายที่ให้ทราบถึง รุ่นที่ผลิต แหล่งที่ผลิต วันที่เก็บเกี่ยว ข้อมูลผู้รับซื้อ และต้องเก็บข้อมูลนั้นไว้ 2 ปี เพื่อให้สามารถตามสอบถึงที่มาขอสินค้าได้ แต่หลักปฏิบัติดังกล่าวนี้ใช้เฉพาะเกษตรกรที่ปฏิบัติตามระบบ GAP นั้น ซึ่งระบบการตรวจสอบย้อนกลับตามประกาศดังกล่าวไม่มีผลบังคับถึงผู้ประกอบการในลำดับถัดไป เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ผู้จำหน่ายในท้องตลาดที่จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวแต่อย่างใด อีกทั้งประกาศดังกล่าวไม่มีผลบังคับถึงเกษตรกรทั่วไปอีกจำนวนมากที่ไม่ได้อยู่ในระบบ GAP

ผลที่ได้จากการเปรียบเทียบระบบการตรวจสอบย้อนกลับทางอาหารประเภทผักและผลไม้ตามกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสหภาพยุโรปพบว่ากฎหมายของต่างประเทศที่ได้นำมาศึกษาเทียบเคียงได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบ

ย้อนกลับทางอาหารเพื่อสร้างความมั่นใจทางด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคโดยทั้ง 3 ประเทศได้กำหนดไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติทั้งสิ้น แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายใดในระดับพระราชบัญญัติที่กำหนดบังคับให้ผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่การจำหน่ายผักและผลไม้สดจะต้องมีระบบตรวจสอบย้อนกลับทางอาหารแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่าระบบการตรวจสอบย้อนกลับทางอาหารประเภทผักและผลไม้สดไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น สหภาพยุโรป ล้วนมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกันคือการกำหนดให้ผู้ประกอบการแต่ละรายต้องมีการบันทึกข้อมูลและสามารถที่จะบอกได้ว่าสินค้านั้นได้จำหน่ายให้แก่ใคร จำหน่ายไปยังสถานที่ใดบ้าง (Following) หนึ่งชั้น และสามารถที่จะบอกได้ว่าสินค้านั้นได้รับมาหรือได้ซื้อมาจากผู้ใด สถานที่ใด (Tracing) ย้อนลงไป 1 ชั้น เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัจจุบันของประเทศไทยที่ยังมีเกษตรกรที่เพาะปลูกผักและผลไม้โดยไม่ได้ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติที่ดีทางการเกษตรหลายครัวเรือน และไม่มีกฎหมายกำหนดให้จะต้องจัดทำระบบการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของการเพาะปลูกย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค และเมื่อสินค้าที่เป็นผักและผลไม้มีอันตรายโดยเฉพาะสารพิษตกค้างและก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค เช่นนี้ย่อมส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงผู้ผลิตอันเป็นต้นเหตุให้ตนเองได้รับอันตรายจากสารพิษได้ กรณีเช่นนี้รัฐในฐานะที่เป็นผู้ออกกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจึงควรที่จะบัญญัติกฎหมายกำหนดหน้าที่แก่ผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่การจำหน่ายผักและผลไม้สดให้มีหน้าที่ดำเนินการให้มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับในกิจการของตน

บทสรุป

เนื่องจากประเทศไทยมีเกษตรกรที่เพาะปลูกผักและผลไม้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) อยู่เป็นจำนวนมากหลายครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรเหล่านี้ไม่อยู่ภายใต้ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) จึงทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบถึงแหล่งเพาะปลูกผักและผลไม้ผู้ที่เป็นสาเหตุให้ตนได้รับอันตรายจากสารพิษตกค้างเนื่องจากการเพาะปลูกได้ ประกอบกับประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายใดที่กำหนดบังคับให้เกษตรกรนอกระบบ GAP เหล่านี้จะต้องจัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับ ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจซื้อว่าเป็นผักและผลไม้ที่มาจากแหล่งใด มีความเชื่อถือปลอดภัยมากน้อยเพียงใด จึงเป็นการสมควรที่รัฐในฐานะที่เป็นผู้ถืออำนาจมหาชนควรที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ทางด้านกฎหมายในการตรวจสอบย้อนกลับอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมชัดเจน ดังเช่นกรณีตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค และสร้างความตระหนักให้แก่เกษตรกรผู้เพาะปลูกผักผลไม้ในระบบ GAP ในการที่จะต้องใส่ใจต่อการเพาะปลูกผักและผลไม้ด้วยการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างระมัดระวัง และเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่

เหมาะสมเพื่อให้ผักและผลไม้มีความปลอดภัยต่อการบริโภค และจะต้องสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปถึงผู้เป็นต้นเหตุ หากผักหรือผลไม้ดังกล่าวทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐควรแสดงถึงความใส่ใจในการคุ้มครองผู้บริโภคด้วยการออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ กำหนดมาตรการให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องทุกรายตลอดห่วงโซ่การจำหน่ายผักและผลไม้สดให้มีการจัดทำระบบการตรวจสอบย้อนกลับ
2. เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รัฐควรนำ เทคโนโลยีโดยนาระบบ QR Code มาใช้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริโภคสามารถตรวจสอบข้อมูลที่มาต้นแหล่งผลิตเพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้าชนิดนั้นได้
3. รัฐควรใช้มาตรการทางสังคมเพื่อจูงใจหรือกระตุ้นให้เกษตรกรที่ไม่อยู่ในระบบ GAP เช่นการสร้าง ความเข้าใจว่าหากไม่มีการปฏิบัติตามระบบตรวจสอบย้อนกลับอาจทำให้ผักและผลไม้ของตนไม่เป็นที่ต้องการของตลาด
4. รัฐควรใช้มาตรการทางสังคมกระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาเลือกซื้อผักและผลไม้ที่วางจำหน่ายใน ห้างตลาดโดยมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับที่ได้มาตรฐานตามที่รัฐกำหนด

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชัย สันตสว่าง (2549). กฎหมายป้องกันการผูกขาดทางเศรษฐกิจและการคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีดี เกษมทรัพย์ (2519). กฎหมายแพ่ง หลักทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- มานิต จุมปา (2554). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หยุด แสงอุทัย (2556). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 19 ปรับปรุงแก้ไขโดยสมยศ เชื้อไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ สนองชาติ (2527). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.
- ศักดิ์ดา ธนิตกุล. (2557). แนวคิด หลักกฎหมายและคำพิพากษากฎหมายกับธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และสุธีร์ ศุภินิตย์ (2541). รายงานวิจัยเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค (ส่วนหนึ่งของโครงการแผนแม่บทกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2540-2549). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์ (2560). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นันทิรา หงส์ศรีสุวรรณ (2557). ความปลอดภัยจากการเคมีตกค้างในผักปลอดสาร, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหัว เฉียวเฉลิมพระเกียรติ. ปีที่ 18, ฉบับที่ 35 กรกฎาคม-ธันวาคม, 112

สรวิศ ลิ้มปริงซี่ (2550). สัมผัสคดีต่างประเทศ. ดุลพาห. ปีที่ 54. ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม. 191.

สุขุม ศุภินิตย์ (2557). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐิตารีย์ ทศนาวิวัฒน์ (2559). ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินตามกฎหมายความรับผิดอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายสุดา นิงสานนท์ (2525). ความรับผิดเด็ดขาดในกฎหมายละเมิด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์. (2557). กฎหมายเกี่ยวกับการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.